

انگیزه‌ی هنرجویان هنرستان‌های کشاورزی وزارت جهاد کشاورزی برای ورود به دوره‌ی دوم متوسطه

شهرام مقدس فریمانی^{۱*}، مریم محمودی^۲، نوذر منفرد^۳

۱- دانشیار مؤسسه آموزش و ترویج کشاورزی، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، تهران، ایران.

۲- استادیار مؤسسه تحقیقات اصلاح و تهیه نهال و بذر، سازمان تحقیقات، آموزش و ترویج کشاورزی، کرج، ایران.

۳- استاد مرکز تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی بوشهر، بوشهر، ایران

چکیده

بررسی در بسیاری از کشورهای جهان از جمله ایران، هنرستان‌های کشاورزی مرکز تربیت نیروی انسانی ماهر به شمار می‌روند. با توجه به کاهش قابل توجه نسبت دانش‌آموزان کشاورزی به کل دانش‌آموزان مقطع متوسطه در یک دهه گذشته، بررسی وضعیت انگیزشی این دانش‌آموزان ضروری است، لذا هدف این تحقیق بررسی وضعیت انگیزشی هنرجویان ورودی در هنرستان‌های کشاورزی برای ورود و ادامه تحصیل در هنرستان‌های کشاورزی در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بوده است. تحقیق از نظر هدف، کاربردی و موضوعی از نظر دیدمان از نوع کمی؛ از لحاظ نوع تحقیق، توصیفی - هم‌وابستگی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها از نوع میدانی بود. ابزار گردآوری داده‌ها، پرسشنامه محقق ساخته که میزان پایایی آن با محاسبه ضریب پایایی تتای ترتیبی ۰/۸۳ به دست آمد. به منظور تعیین روایی ظاهری و محتوایی پرسشنامه از نظرخواهی کارشناسان و مدیران معاونت آموزش و معاونان آموزشی مرکزهای تحقیقات و آموزش کشاورزی استفاده شد. جامعه آماری این مطالعه هنرجویان شاغل به تحصیل در هنرستان‌های کشاورزی استان‌های منتخب تهران، خراسان رضوی و سمنان بوده‌اند (N=۱۰۶) که با توجه به محدود بودن حجم جامعه آماری از روش تمام شماری و از طریق مصاحبه مورد نظرخواهی قرار گرفتند تا زمینه‌های انگیزشی آنان برای ورود به هنرستان‌های کشاورزی مشخص شود. نتایج تحلیل عاملی اکتشافی در مورد انگیزه هنرجویان از تحصیل در هنرستان‌های کشاورزی، این انگیزه‌ها را در شش عامل: "علاقه به حرفه کشاورزی"، "کسب درآمد"، "ادامه حرفه پدری"، "برخورداری از امکانات موجود در هنرستان‌های کشاورزی"، "تکامل شخصی و اجتماعی"، و "تاثیر خانواده، دوستان و مشاوران" طبقه‌بندی کرد و عامل‌های یاد شده در مجموع ۵۴/۷۵ درصد از واریانس کل متغیرها را تبیین کردند. توجه به آموزش‌های مهارتی مانند درس کارورزی و کارآموزی و واحدهای عملی درس‌ها و برگزاری بازدیدهای میدانی برای آشنایی هنرجویان با حرفه‌های کشاورزی و توجه به جذب دانش‌آموزان کشاورزی از طریق سهمیه روستازادگان از جمله پیشنهادهای این تحقیق بود.

نماینده واژگان: هنرستان کشاورزی، دانش‌آموز، انگیزش، دوره متوسطه

نویسنده مسئول: شهرام مقدس فریمانی

رایانامه: shmfarimani@yahoo.com

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۱۲/۲۹

تاریخ ارسال: ۱۴۰۲/۰۶/۰۸

مقدمه

کیفیت آموزش‌های مهارتی و تربیت نیروی ماهر کشاورزی در همه کشورهای جهان به ویژه کشورهای در حال توسعه، از جمله زمینه‌هایی است که بی توجهی به آن باعث کاهش رغبت منابع انسانی فعال برای جذب به این آموزش‌ها و به تبع آن تأثیرهای نامطلوب در تزریق منابع انسانی تحصیل کرده به بخش کشاورزی خواهد شد. به عبارتی، بی توجهی به کمیت و کیفیت آموزش‌های مهارتی پدیده‌ای است که پیامدهای منفی فراوانی را به دنبال دارد و سرمنشأ بسیاری از نابسامانی‌های اجتماعی می‌باشد. بی رغبتی به تحصیل، ترک تحصیل و افت تحصیلی دانش‌آموزان در سال‌های اخیر، تایید این پیامدهای منفی است. این امر سیاست‌گذاران را ناگزیر به ارائه برنامه‌های منطقی و عقلانی کرده است تا ضمن ارائه برنامه‌های آموزش‌های مهارتی اثربخش و ایجاد فرصت‌های شغلی و درآمد اقتصادی برای افراد، از بروز بسیاری از نابسامانی‌های بخش کشاورزی جلوگیری شود (خسروی پور و کیخواه، ۱۳۹۲).

نیاز روزافزون به مواد غذایی و محدود بودن امکانات تولید، به بخش کشاورزی جایگاه بحرانی ویژه‌ای داده است. این بخش از نظر تولید، اشتغال، صادرات، حفاظت و بهره‌برداری اصولی از منابع طبیعی، توسعه پژوهش‌ها و فناوری‌ها و توسعه مشارکت‌های مردمی، یکی از رکن‌های مهم اقتصادی کشور به شمار می‌آید. بنابراین، توسعه و بهسازی این بخش در راستای تامین امنیت غذایی کشور، مستلزم وجود سرمایه انسانی مناسب یعنی تربیت نیروی انسانی ماهر مورد نیاز بازار کار این بخش می‌باشد. به همین دلیل می‌بایست به مقوله آموزش کشاورزی برای توسعه در بخش کشاورزی توجه ویژه‌ای شود، چرا که آموزش نوعی سرمایه‌گذاری در نیروی انسانی است که باعث افزایش و تغییر در دانش، بینش، مهارت، بهره‌وری، کاهش هزینه‌های تولید و ایجاد فرصت‌های شغلی بیشتر

برای اشتغال افراد در زمینه کشاورزی می‌شود (علوانی و سواری، ۱۴۰۱).

در بسیاری از کشورهای جهان از جمله ایران، هنرستان‌های کشاورزی مرکز تربیت نیروی انسانی ماهر به شمار می‌روند. هنرستان‌های فنی حرفه‌ای و کار و دانش کشاورزی با هدف تربیت و پرورش نیروهای انسانی ماهر، کارآمد و متخصص کشاورزی به منظور ارتقای سطح تولید با بهره‌گیری از دانش روز و ایجاد اشتغال در نظام آموزش رسمی کشاورزی فعالیت می‌کنند. بنابر نظام آموزش متوسطه کشاورزی، دانش‌آموزان پس از طی دوره اول متوسطه، در صورت تمایل در به دست آوردن مهارت‌های کشاورزی، یک دوره سه ساله را در دوره دوم متوسطه کشاورزی در هنرستان‌های وابسته به وزارت آموزش و پرورش و یا وزارت جهاد کشاورزی (مرکزهای تحقیقات و آموزش کشاورزی و منابع طبیعی) می‌گذرانند. هنجویان پس از فراغت از تحصیل از این هنرستان‌ها، وارد بازار کار شده و یا در مقطع‌های بالاتر و در نظام آموزش عالی مهارتی (آموزش‌های عالی فنی حرفه‌ای و علمی کاربردی) ادامه تحصیل می‌دهند (لشکرآرا و همکاران، ۱۳۹۳).

اما متأسفانه نظام آموزش کشاورزی کشور همگام با تغییر و دگرگونی‌های روزافزون فناوری پیشرفت نکرده است و در سال‌های اخیر شاهد کاهش اقبال عمومی برای تحصیل و اشتغال در این بخش بوده‌ایم. به عنوان مثال، نسبت دانش‌آموزان کشاورزی به کل دانش‌آموزان مقطع متوسطه در یک دهه گذشته کاهش قابل توجهی داشته است. به طوری که در سال تحصیلی ۱۴۰۰ تنها ۱/۲ درصد از دانش‌آموزان شاغل به تحصیل در کشور در هنرستان‌های کشاورزی ثبت نام کردند و همچنین در سال‌های اخیر شاهد کاهش سالانه نرخ ثبت‌نام و تحصیل در مقطع‌های مختلف در آموزش عالی کشاورزی نیز بوده‌ایم. این در حالی است که نرخ ترک تحصیل و

افت تحصیلی و بیکاری دانش‌آموختگان کشاورزی نسبت به دیگر بخش‌های صنعت و خدمات نیز بیشتر شده است (حیدرنژاد و همکاران، ۱۴۰۲).

با توجه به این‌که آموزش در این مراکزها و هنرستان‌ها با صرف هزینه‌های بالایی همراه است؛ شناسایی نقطه‌های ضعف این مراکزها و هنرستان‌های کشاورزی در ارزیابی آموزش‌های مهارتی، بر هر اقدامی در راستای ایجاد تغییر و دگرگونی در آن‌ها اولویت دارد (تقی بیگی و خسروی پور، ۲۰۲۰). بررسی وضعیت موجود هنرستان‌ها نشان می‌دهد که این بخش با آسیب‌های پرشماری مانند تعداد ناکافی هنرستان‌ها، سرانه پایین فضای کارگاهی، فرسودگی و به روز نبودن تجهیزات آموزشی، دشواری در ایجاد و اداره هنرستان‌های جوار کارگاه، کمبود در تعداد کارکنان آموزشی، ضعف در نیازسنجی و تربیت نیروی انسانی متناسب با رشته‌های موجود، کیفیت و اثربخشی پایین دوره‌های آموزش ضمن خدمت و ضعف ورودی‌های هنرستان‌ها روبه‌رو است (نجفی و مهدی، ۱۴۰۱). با توجه به کاهش چشمگیر سالانه نسبت جذب دانش‌آموزان به دوره‌های متوسطه کشاورزی نسبت به دیگر دوره‌های خدمات و صنعت، بررسی سازوکارهای جذب و نگهداشت هنرجویان ورودی به این دوره‌ها و حمایت از هنرجویان هنرستان‌های کشاورزی برای تضمین اشتغال و ارائه آموزش‌های کیفی مهارتی و نیز تضمین ادامه تحصیل در مقطع‌های بالاتر کشاورزی برای هدایت هر چه بهتر آنان به سوی شغل‌ها و تحصیلات بالاتر کشاورزی دارای اهمیت است. از این رو، مهم‌ترین هدف این تحقیق بررسی عوامل‌های انگیزاننده هنرجویان پایه دهم هنرستان‌های کشاورزی از ورود به هنرستان‌ها می‌باشد.

منظور از انگیزه، فرآیندها و عامل‌هایی است که موجب بروز رفتار خاصی در فرد می‌شود. به بیان دیگر انگیزه، علت رفتار انسان است و مشخص می‌کند که چرا

افراد به روشی خاصی عمل می‌کنند. بنابراین انگیزه عامل اصلی و کانونی در فرایند تصمیم‌گیری و رفتار است (بولال^۱ و همکاران، ۲۰۱۵). رفتار دارای انگیزه، رفتاری با انرژی، جهت‌دار و پایدار است. با وجود این‌که عامل‌های زیادی بر عملکرد فراگیران تاثیرگذار می‌باشند، اما انگیزه تحصیلی یکی از مؤثرترین آنها می‌باشد. انگیزه با شاخص‌های رفتاری، هیجانی و شناختی فراگیر که مرتبط با فعالیت‌های آموزشی می‌باشد، مرتبط است. برخی از پژوهشگران انگیزه تحصیلی را تنها عامل دارای اثر گذاری مستقیم در موفقیت تحصیلی دانسته و بر این باور هستند که دیگر عامل‌های مؤثر در موفقیت تحصیلی اثرگذاری‌های خود را از طریق انگیزه تحصیلی، بر روند تحصیلی فراگیران اعمال می‌کنند (توکرا و همکاران، ۲۰۰۲).

مسلم است فراگیری که بدون انگیزه کافی برای پیشرفت تحصیلی باشند، تلاش زیادی نیز برای موفقیت نخواهند کرد. انگیزه نقش مهمی در جهت‌گیری هدف‌ها، راهبردهای یادگیری و همچنین خودتنظیمی در یادگیری و در نهایت موفقیت تحصیلی فراگیران داشته است. نظریه‌های مختلفی در زمینه روان‌شناسی انگیزه و یادگیری ارائه شده است که یکی از مهم‌ترین آنها نظریه خودتعیین‌کنندگی می‌باشد که یک نظریه انگیزش عمومی است و به بیان کیفیت انگیزه می‌پردازد. بنا بر این نظریه، انگیزه طیفی است که انگیزه درونی در یک سمت آن و انگیزه بیرونی در سمت دیگر آن قرار دارد که در انگیزه درونی فرد رفتار را بر مبنای علاقه و لذت انجام می‌دهد (رضاخانی^۲، ۲۰۰۸). نقطه مقابل آن نبود انگیزه درونی وجود دارد که فرد اراده و انگیزه‌ای برای بروز رفتار و یا انجام یک کار ندارد. بین انگیزه درونی و نبود انگیزه، انگیزه بیرونی قرار دارد که خود از چهار سطح شامل سطح شناسایی شده، به درون متمایل شده، یکپارچه و بیرونی تشکیل می‌شود. در این نوع انگیزه یک

پیشینه کار در روستا، درآمد خانوادگی و محل سکونت با انگیزه و تمایل دانشجویان به اشتغال در روستا وجود دارد. همچنین، عامل‌های فردی (عزت نفس علمی) و عامل‌های محیطی (محیط حمایتی خانواده) دارای اثرگذاری میانجی در رابطه بین عامل‌های زمینه‌ای با تمایل آنان به اشتغال در روستا بوده است.

مرادی و عمانی (۱۳۹۷) در نتیجه بررسی‌های خود دریافتند که بر مبنای دیدگاه هنجویان هنرستان‌های کشاورزی خوزستان، ناامیدی و نگرانی نسبت به آینده شغلی، ضعیف بودن هنجویان در درس پایه و کم توجهی به کیفیت بخشی به آموزش و بر مبنای دیدگاه هنرآموزان این هنرستان‌ها، سطح پایین معدل سال‌های پیش از ورود به رشته، ناامیدی و نگرانی نسبت به آینده شغلی از مهم‌ترین مواردی بوده‌اند که انگیزه هنجویان هنرستان‌های کشاورزی خوزستان را نسبت به تحصیل در رشته‌های کشاورزی کاهش داده‌اند.

تقی بیگی و خسروی پور (۱۳۹۹) در نتایج تحقیق با عنوان آسیب‌شناسی هنرستان‌ها و مراکزهای آموزش کشاورزی از نظر هنجویان، مدیران و آموزش‌گران، مهم‌ترین این آسیب‌ها را نبود تناسب محتوا با نیاز بازار، ساختار آموزشی انعطاف‌ناپذیر، تنوع کم مطالب، زیاد بودن حجم درس‌های عمومی و به‌روز نبودن اطلاعات معلمان بیان کردند. آموزش‌گران و مدیران نیز مهم‌ترین آسیب‌های این مراکزها را ساختار آموزشی انعطاف‌ناپذیر، کوتاه بودن طول دوره آموزشی، تنوع کم مطالب، جذب بیشتر هنجویان از ناحیه‌های شهری و ناآشنایی با کشاورزی، تجهیزات نامناسب بیان نمودند، که هر دو گروه در مواردی مانند انعطاف‌ناپذیر بودن ساختار آموزش و برنامه‌ریزی‌های از بالا به پایین، تنوع ناکافی و کم مطالب اتفاق نظر دارند. می‌توان گفت سازوکارهای اداری خشک، برنامه‌های دیکته شده از بالا به پایین بدون توجه به نیازهای بازار کار و انعطاف‌ناپذیر بودن این

پاداش بیرونی بیشتر مورد توجه است. عامل‌های چندی بر روی انگیزه تاثیرگذار می‌باشند. یکی از این عامل‌ها بر مبنای نظریه خودتعیین‌کنندگی، تامین و ارضای سه نیاز اساسی روانی شامل درک از استقلال و خودمختاری، درک از کفایت و شایستگی و درک از تعلق و وابستگی می باشد که در درونی شدن انگیزه‌ها مؤثر می‌باشند (نوحی و همکاران، ۲۰۱۲).

در زمینه انگیزه و گرایش به آموزش‌های کشاورزی در نظام آموزش کشاورزی (متوسطه و عالی) پژوهش‌های بسیاری انجام شده که باهدف تدوین چارچوب مبنای نظری تحقیق و بهره‌مندی از یافته‌های آنها در زیر به برخی از آنها اشاره می‌شود.

بخشی جهرمی و شهیدی زندی (۱۳۸۸) در پژوهشی به بررسی انگیزه تحصیل دانشجویان رشته‌های کشاورزی دانشگاه جامع علمی-کاربردی کرمان پرداختند. نتایج آن نشان داد که عامل‌هایی مانند جذابیت رشته کشاورزی، درآمدزا بودن رشته کشاورزی، افزایش حقوق و مزایای شغلی، تشویق اعضای خانواده و دوستان، تحصیل صرف در دانشگاه، و فرار از سربازی شش عامل انگیزشی دانشجویان از تحصیل در این رشته بوده است.

نتایج به دست آمده از تحقیق محبوبی و همکاران (۱۳۹۱) نشان داد مهم‌ترین انگیزه‌های دانشجویان دختر رشته‌های کشاورزی دانشگاه علوم کشاورزی و منابع طبیعی گرگان برای ورود به رشته‌های کشاورزی خدمت به جامعه و فرار از ازدواج بوده است. تشویق دوستان و خانواده، چشم و هم‌چشمی و داشتن زمین کشاورزی خانوادگی از انگیزه‌های کم اهمیت نزد دانشجویان بوده است.

نتایج پژوهش رضایی و همکاران (۱۳۹۶) در بررسی نقش میانجی عوامل‌های فردی و محیطی بر انگیزه شغلی دانشجویان رشته کشاورزی دانشگاه زنجان گویای این است که رابطه معنی‌داری بین عامل‌های زمینه‌ای شامل؛

برنامه‌ها از جمله زمینه‌ها و آسیب‌های جدی است که بر سر راه مرکزهای آموزشی و هنرستان‌ها قرار دارند. همچنین از نظر مسؤولان مربوطه، از آنجا که در رشته‌ها و بخش‌های مختلف کشاورزی گستردگی و تنوع زیادی وجود دارد می‌توان نبود تنوع و ناکافی بودن مطالب را به عنوان یک آسیب مورد توجه قرار داد تا زمینه‌ها و شرایطی فراهم آید که به منظور ایجاد تخصص و مهارت فراگیران تنوع و گستردگی مطالب با توجه به رشته‌ها و بخش‌های مختلف کشاورزی حفظ شود.

نتایج پژوهش نعمتی و همکاران (۱۳۹۹) در بررسی عامل‌های مؤثر بر انگیزه دانش‌آموزان روستایی کرمانشاه و روانسر برای ادامه تحصیل در هنرستان کشاورزی گویای این است که ۲۱/۱ درصد از دانش‌آموزان نگرش مثبتی به ادامه تحصیل در هنرستان‌های کشاورزی داشتند. ضریب همبستگی بین متغیرهای تحقیق نشان داد که بین ویژگی‌های فردی، عامل‌های اجتماعی، سیاسی، اقتصادی، چالش‌طلبی و تحمل ابهام رابطه مثبت و معنی‌داری با انگیزه دانش‌آموزان روستایی برای ادامه تحصیل در هنرستان‌های کشاورزی وجود داشت. نتیجه تحلیل رگرسیون ترتیبی نیز نشان داد که متغیرهای عامل اجتماعی، عامل سیاسی، تجربه کار کشاورزی، احساس تعلق به روستا، میزان رضایت از زندگی در روستا، علاقمندی به کار کشاورزی تاثیر مثبت و عامل‌های اقتصادی و عمل‌گرایی، تاثیر منفی بر انگیزه دانش‌آموزان روستایی نسبت به ادامه تحصیل در رشته کشاورزی داشتند.

زرگران خوزانی (۱۴۰۰) در بررسی عامل‌های مؤثر بر انگیزه دانش‌آموزان روستایی به ادامه تحصیل در رشته‌های فنی و حرفه‌ای و کاردانش کشاورزی نشان داد که افزایش مهارت در حوزه کشاورزی، استفاده آسان‌تر از تسهیلات بانک کشاورزی، فعالیت بیشتر در راستای حفظ و حمایت از محیط زیست، و کارآفرینی و راه‌اندازی کارگاه

کسب و کار مهم‌ترین انگیزه‌های دانش‌آموزان روستایی از ادامه تحصیل در رشته‌های کشاورزی بوده است. رابینسون^۵ و همکاران (۲۰۰۷) درباره احراز حرفه‌های مختلف کشاورزی در آینده توسط دانش‌آموختگان رشته‌های کشاورزی نتیجه می‌گیرند که داشتن انگیزه و نگرش مثبت، توانایی کارکردن با دیگران، توانایی کار به طور مستقیم از مهم‌ترین عامل‌ها در کسب شغل در آینده است.

نتایج مطالعه لی و همکاران (۲۰۱۵) در بررسی انتظارها و ادراک‌های دانشجویان رشته کشاورزی از تحصیل در رشته‌های مرتبط با مدیریت مزرعه و عامل‌های مؤثر بر تمایل آنان برای اشتغال در این حرفه‌ها در چین گویای این است که توسعه فردی مهم‌ترین انگیزه آنان از ورود به این رشته‌ها بوده است. انتظار پیدا کردن یک شغل پایدار با انگیزه تحصیل آنان در این رشته، ارتباط مثبت و معنی‌داری داشت، در حالی که رابطه منفی و معنی‌داری بین انتظار آنان از میزان منزلت اجتماعی، و میزان حقوق و درآمد بالا با حرفه‌های این حوزه وجود داشت. بین میزان حمایت شغلی مدرسه و همچنین تجربه کار قبلی در مزرعه با تمایل به تحصیل در این رشته‌ها همبستگی مثبت و معنی‌داری مشاهده شد.

نتایج بررسی‌های پلزوم و کاتل^۷ (۲۰۱۷) در مستندسازی ادراک و دانش جوانان نسبت به تحصیل در رشته کشاورزی و تحلیل عامل‌های مؤثر بر ادراک‌های جوانان از اشتغال در حوزه کشاورزی در کشور بوتان است. نتایج این پژوهش نشان داد، دانش‌آموزانی که در دبیرستان تحصیل می‌کنند و از منطقه‌های روستایی می‌آیند و والدینشان کشاورز هستند، تصور می‌کنند که کشاورزی می‌تواند منبع بالقوه‌ای برای اشتغال آنان باشد. با این حال، نتایج تحلیل عاملی در این بررسی نشان داد که عامل‌هایی مانند بالا بودن خطرپذیری در حرفه‌های کشاورزی و ترس از دست دادن محصول، کمبود منبع‌ها و نهاده‌های مورد نیاز کشاورزی، فشار والدین و

اصلی در جلب و جذب دانش‌آموزان برای تحصیل در هنرستان‌های کشاورزی است. گرچه در بیشتر کشورهای در حال توسعه و کمتر توسعه یافته جهان انگیزه چندانی برای تحصیل در رشته‌های کشاورزی و همچنین اشتغال در این رشته‌ها وجود ندارد، اما سیاست‌های دولت‌ها در زمینه فراهم کردن اشتغال و همچنین حمایت‌های دولت از ورود و اشتغال در این بخش می‌تواند در جذب فراگیران به تحصیل در این رشته‌ها بسیار تاثیرگذار باشد.

روش‌شناسی

این پژوهش به لحاظ هدف، کاربردی و به لحاظ راهبرد، از نوع تحقیقات توصیفی-هم‌وابستگی است و از نظر شیوه گردآوری اطلاعات در زمره بررسی‌های میدانی قرار می‌گیرد که به روش پیمایشی انجام شده است. با توجه به هدف تحقیق، جامعه آماری شامل نخستین ورودی‌های دوره دوم متوسطه کشاورزی یعنی همه‌ی هنجویان شاغل به تحصیل در پایه دهم دوره دوم متوسطه هنرستان‌های کشاورزی واقع در شهرستان‌های ورامین، دامغان و مشهد در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۴۰۱ بودند که با توجه به محدودیت شمار هنجویان شاغل به تحصیل در هنرستان‌های کشاورزی وابسته در هر شهرستان با روش همه شماری در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفتند (N = ۱۰۷) این سه شهرستان دارای هنرستان کشاورزی وابسته کشاورزی با ورودی پسر در پایه دهم در سال تحصیلی یاد شده در هر دو دوره متوسطه فنی حرفه‌ای و کاردانش بودند.

ابزار گردآوری اطلاعات در این پژوهش، پرسشنامه بود. به منظور طراحی پرسشنامه، در آغاز با توجه به هدف‌ها و متغیرهای تحقیق و با استفاده از مرور ادبیات، نسخه اولیه پرسشنامه تنظیم شد. برای تعیین روایی صوری پرسشنامه، این نسخه برای تنی چند از متخصصان حوزه آموزش و ترویج کشاورزی شامل اعضای هیات علمی

دسترسی به نسبت کمتر به حمایت‌های فنی و مالی از سوی دولت در مقایسه با بخش‌های صنعت و خدمات تمایل آنان را برای ادامه تحصیل در رشته‌های کشاورزی کاهش می‌دهد. پاسخگویان این بررسی بر این باور هستند که حمایت‌های فنی و مالی کافی دولت می‌تواند کشاورزی سودآور و پایدار را برای کارآفرینان جوان فراهم کند.

نتایج بررسی راسک^۱ و همکاران (۲۰۲۳) درباره عوامل‌های اجتماعی تاثیرگذار بر انتخاب حرفه‌های بخش کشاورزی توسط دانش‌آموزان دبیرستانی در نیجریه نشان داد که بیشتر دانش‌آموزان دبیرستانی تمایلی به ورود در رشته‌ها و به دنبال آن حرفه‌های کشاورزی ندارند. به نظر می‌رسد که افراد از فرصت‌های شغلی احتمالی موجود در زمینه‌های مرتبط با کشاورزی بی‌اطلاع هستند. نتیجه همچنین نشان داد که برنامه درسی و مشاوره شغلی در دبیرستان‌ها باید مورد بازنگری قرار گیرد و عامل‌های مؤثر بر تصمیم دانش‌آموزان برای ادامه تحصیل و اشتغال در بخش کشاورزی را نیز در نظر بگیرد. در چارچوب فکری مدرسه‌ها نیز باید اصلاح‌هایی ایجاد شود، به طوری که مشاوره‌های شغلی در مورد سودمندی‌های انتخاب کشاورزی به عنوان شغل توسط معلمان کلاس و مشاوران تحصیلی و شغلی به دانش‌آموزان داده شود. از آنجا که ضعف ورودی‌ها و جذب هنجو برای تحصیل در هنرستان‌های کشاورزی از جمله آسیب‌های جدی این هنرستان‌ها به شمار می‌آید، لذا بررسی انگیزاننده‌های هنجویان برای انتخاب رشته کشاورزی و تحصیل در هنرستان‌های کشاورزی هدف این تحقیق بود. از مرور نتایج بررسی‌های انجام شده داخلی و خارجی در زمینه انگیزه‌ها و عامل‌های مؤثر بر تحصیل و اشتغال دانش‌آموزان در حوزه رشته‌های کشاورزی چنین استنباط می‌شود، که اشتغال در بخش کشاورزی، حمایت خانواده و الدین، برنامه درسی و مشاوره و راهنمایی از زمینه‌های مورد اشاره در بیشتر منابع‌ها به عنوان انگیزاننده‌های

دانشگاه ها و اعضای هیات علمی مؤسسه‌های پژوهشی به صورت الکترونیک برای نظرخواهی در زمینه گویه‌های ارائه شده و اضافه کردن گویه‌های پیشنهادی آنها ارسال شد. پس از گردآوری پاسخ‌ها و ترکیب و تلفیق عامل‌های شناسایی شده، گزاره‌های گردآوری شده در زمینه انگیزه‌های هنرجویان در قالب یک پرسشنامه با مقیاس طیف لیکرت پنج گزینه‌ای تدوین شد. لازم به یادآوری است که در بخش بررسی ویژگی‌های فردی از پرسش‌هایی با مقیاس اسمی و فاصله‌ای نیز استفاده شد. سپس به منظور آزمون مقدماتی پرسشنامه، پیش از

توزیع و تکمیل پرسشنامه‌ها توسط نمونه آماری، تعداد ۲۰ نسخه از پرسشنامه طراحی شده توسط هنرجویان هنرستان کشاورزی آرادان-گرمسار تکمیل و پس از تحلیل داده‌ها ضریب پایایی تتای ترتیبی محاسبه شد. برای تعیین اعتبار ابزار تحقیق نیز پرسشنامه در اختیار چند تن از معاونان آموزشی مرکزهای تحقیقات و آموزش کشاورزی و متخصصان آموزش و ترویج کشاورزی مؤسسه آموزش و ترویج کشاورزی قرار داده شد و روایی ظاهری و محتوایی پرسشنامه تایید شد. ضریب پایایی تتای ترتیبی برای این پرسشنامه در جدول شماره ۱ ارائه شده است.

جدول ۱- ضریب پایایی تتای ترتیبی برای بخش‌های مختلف پرسشنامه

عنوان پرسشنامه	شمار گویه‌ها	ضریب تتای ترتیبی
انگیزه هنرجویان از تحصیل در هنرستان	۳۹	۰/۸۳

به منظور شناسایی زمینه‌های انگیزشی هنرجویان ورودی به هنرستان‌های کشاورزی مهم‌ترین روش آماری مورد استفاده در این بررسی به منظور تحلیل داده‌های گردآوری شده، تحلیل عاملی اکتشافی بود. این روش تحلیلی از جمله روش‌های چندمتغیره است که در آن متغیرهای مستقل و وابسته مطرح نیست، زیرا این روش جزء روش‌های هم‌وابسته به شمار می‌آید و همه‌ی متغیرها نسبت به هم وابسته لحاظ می‌شوند و هدف در اینجا خلاصه کردن شمار زیادی متغیر در چند عامل است (کلانتری، ۱۳۸۲).

داده‌های گردآوری شده در این تحقیق با استفاده از نرم‌افزار SPSS نسخه ۲۲ تحلیل شده‌اند. در بخشی از تحلیل‌ها از آمار توصیفی (شامل میانگین، انحراف معیار و ضریب تغییرها) به منظور توصیف و رتبه‌بندی عامل‌های انگیزنده هنرجویان استفاده شد و به منظور شناسایی انگیزنده‌های اصلی در این زمینه از روش تحلیل عاملی اکتشافی و برای مقایسه بین انگیزه هنرجویان در

رشته‌های تحصیلی مختلف از مقایسه میانگین کروسکال والیس بهره گرفته شد.

یافته‌ها

ویژگی‌های فردی هنرجویان

پاسخگویان در این تحقیق هنرجویان پسر شاغل به تحصیل در پایه دهم دوره دوم متوسطه شاخه‌های کاردانش و فنی حرفه‌ای در هنرستان‌های کشاورزی وابسته به وزارت جهادکشاورزی در شهرهای دامغان (۳۰ تن)، ورامین (۳۶ تن) و مشهد (۴۱ تن) در سال تحصیلی ۴۰۱-۱۴۰۰ بودند. رشته تحصیلی ارائه شده در هنرستان‌های کشاورزی در سه شهرستان مشهد، دامغان و ورامین شامل تولید گیاهان دارویی، پرورش دام و امور باغی بودند. در هنرستان کشاورزی شهرستان ورامین، تنها رشته گیاهان دارویی و زعفران به دانشجویان ارائه می‌شود. در هنرستان‌های کشاورزی شهرستان مشهد رشته تولید گیاهان دارویی و امور باغی به دانشجویان

ارائه می‌شود، و در هنرستان‌های کشاورزی شهرستان از شهرستان‌های مورد بررسی بر مبنای پایه و رشته دامغان رشته امور باغی و پرورش دام به دانشجویان تحصیلی در جدول ۲ ارائه شده است. ارائه می‌شود. توزیع فراوانی پاسخگویان در هر یک

جدول ۲- توزیع فراوانی پاسخگویان بر مبنای رشته تحصیلی

استان/شهرستان	رشته تحصیلی	شمار پاسخگویان
خراسان رضوی-مشهد	تولید گیاهان دارویی	۲۳
	امور باغی	۱۸
تهران-ورامین	تولید گیاهان دارویی	۳۶
سمنان-دامغان	پرورش دام	۱۶
	امور باغی	۱۴
جمع		۱۰۷

را برای تحصیل انتخاب کرده بودند، من هم ترغیب شدم تا وارد هنرستان کشاورزی شوم."، "به دلیل نزدیکی هنرستان تا محل سکونت خانواده‌ام و راحتی رفت و آمد این هنرستان را برای تحصیل انتخاب کردم." و "چون در منطقه روستایی متولد و بزرگ شده‌ام، رشته کشاورزی را انتخاب کردم." در سه اولویت آخر انگیزه‌های هنرجویان هنرستان‌های کشاورزی دامغان قرار گرفته‌اند. نگاهی به گویه‌هایی که در اولویت‌های بالای جدول ۳ قرار گرفته‌اند، نشان داد که اغلب هنرجویان از روی علاقه شخصی، امکانات هنرستان و انگیزه کسب دانش و مهارت نسبت با انتخاب رشته‌های کشاورزی وارد هنرستان‌های کشاورزی شده و آگاهانه این رشته را انتخاب کرده‌اند.

انگیزه هنرجویان از تحصیل در هنرستان‌های کشاورزی

جدول ۳ نتایج به دست آمده از رتبه‌بندی انگیزه هنرجویان پایه دهم هنرستان‌های کشاورزی از انتخاب رشته کشاورزی و ورود به هنرستان‌های کشاورزی را نشان می‌دهد. گویه‌های "چون می‌دانستم که پس از گرفتن دیپلم امکان اشتغال در کشاورزی برای من هست این رشته را انتخاب کردم"، "چون این هنرستان دارای امکانات آموزشی خوبی مانند کلاس درس، مزرعه، گلخانه و ... دارد." و "چون انتخاب این رشته باعث افزایش دانش و مهارت فنی من در زمینه کشاورزی خواهد شد." به ترتیب رتبه ۱ تا ۳ را به خود اختصاص داده‌اند و گویه‌های "چون برخی از دوستان و خویشاوندان هنرستان کشاورزی

جدول ۳- انگیزه هنرجویان پایه دهم هنرستان‌های کشاورزی وابسته از ورود به هنرستان کشاورزی

گویه‌های انگیزه	شمار	میانگین*	انحراف معیار
چون می‌دانستم که پس از گرفتن دیپلم امکان اشتغال در کشاورزی برای من وجود دارد، این رشته را انتخاب کردم	۱۰۶	۳/۸۲	۱/۶۴
چون این هنرستان دارای امکانات آموزشی خوبی مانند کلاس درس، مزرعه، گلخانه و ... دارد.	۱۰۴	۳/۸۲	۱/۶۵

ادامه جدول ۳- انگیزه هنرجویان پایه دهم هنرستان‌های کشاورزی وابسته از ورود به هنرستان کشاورزی

شمار	میانگین*	انحراف معیار	گویه‌های انگیزه
۱۰۵	۳/۱۵	۱/۷۰	چون انتخاب این رشته باعث افزایش دانش و مهارت فنی من در زمینه کشاورزی خواهد شد.
۱۰۳	۳/۰۲	۱/۵۵	من به موضوع‌های کشاورزی علاقه دارم و هنرستان کشاورزی را برای تحصیل انتخاب کردم.
۱۰۳	۳/۰۱	۱/۷۷	چون به شغل کشاورزی علاقه دارم، هنرستان کشاورزی را انتخاب کردم.
۱۰۶	۳/۰۱	۱/۷۹	با هدف ادامه تحصیل در دانشگاه وارد این رشته شدم.
۱۰۵	۳/۰۰	۱/۷۴	چون به شغل و کسب و کارهای کشاورزی علاقه داشتم وارد این رشته شدم.
۱۰۷	۲/۸۷	۱/۸۱	چون می‌خواهم پس از دیپلم کشاورزی وارد دانشگاه شوم و در رشته کشاورزی ادامه تحصیل دهم.
۱۰۵	۲/۷۴	۱/۷۴	چون باور دارم انتخاب این رشته باعث افزایش درآمد من در شغل کشاورزی فعلی یا آینده‌ام خواهد شد.
۱۰۵	۲/۶۹	۱/۷۹	چون از این طریق می‌توانم در زندگی پیشرفت کنم.
۱۰۲	۲/۶۴	۱/۵۷	چون درس خواندن در این رشته برای من راحت است.
۱۰۵	۲/۶۰	۱/۸۶	چون به این رشته علاقه داشتم آن را انتخاب کردم.
۱۰۷	۲/۵۵	۱/۹۸	چون امکان تحصیل در دبیرستان و دیگر رشته‌ها را نداشتم به ناچار وارد این رشته شدم.
۷۱	۲/۵۵	۲/۰۳	چون بنا بر برگه هدایت تحصیلی تنها می‌توانستم این هنرستان و رشته را انتخاب کنم.
۱۰۶	۲/۴۸	۱/۷۶	چون در داخل هنرستان در کنار درس خواندن، امکان کار کشاورزی و کسب درآمد هم وجود دارد.
۱۰۵	۲/۲۸	۱/۸۳	من تنها برای گرفتن مدرک دیپلم این هنرستان را انتخاب کردم و در آینده وارد حرفه‌هایی غیر از کشاورزی خواهم شد.
۱۰۴	۲/۲۸	۱/۸۴	من تنها برای گرفتن مدرک دیپلم وارد این هنرستان شدم.
۱۰۵	۲/۲۶	۱/۷۹	به دلیل پیشینه و تجربه کار در زمینه کشاورزی وارد این رشته شدم.
۱۰۵	۲/۲۵	۱/۹۱	به دلیل داشتن زمین و امکانات کشاورزی این رشته را انتخاب کردم.
۱۰۵	۲/۲۴	۱/۷۹	با الگو گرفتن از خانواده و دوستان شاغل در شغل کشاورزی من علاقه‌مند شدم که وارد هنرستان و رشته کشاورزی شوم.
۱۰۲	۲/۱۸	۱/۷۰	برای کسب موقعیت اجتماعی مناسب در محل زندگی، رشته کشاورزی را انتخاب کردم.
۱۰۴	۲/۱۱	۱/۵۳	تنها به دلیل جذابیت محیط و فضای این هنرستان وارد این رشته و هنرستان شدم.
۱۰۳	۲/۰۷	۱/۷۰	با هدف خدمت به جامعه و هم وطنانم وارد این رشته شدم.

ادامه جدول ۳- انگیزه هنرجویان پایه دهم هنرستان‌های کشاورزی وابسته از ورود به هنرستان کشاورزی

انحراف معیار	میانگین*	شمار	گویه‌های انگیزه
۱/۶۳	۱/۹۸	۱۰۳	چون پس از گرفتن دیپلم کشاورزی خدمت سربازی راحت‌تر می‌شود و تسهیلات می‌گیرم.
۱/۶۱	۱/۹۵	۱۰۱	انتخاب این رشته باعث افزایش اعتماد به نفس من در جامعه و محل زندگی-ام می‌شود.
۱/۶۹	۱/۹۳	۱۰۳	با توصیه دوستان و خانواده این هنرستان و رشته کشاورزی را انتخاب کردم.
۱/۵۶	۱/۸۴	۱۰۴	به دلیل امکانات رفاهی این هنرستان، آنرا برای تحصیل انتخاب کردم.
۱/۵۵	۱/۷۵	۱۰۳	در هنگام انتخاب رشته، با توصیه و مشورت دبیران دوره متوسطه اول این رشته را انتخاب کردم.
۱/۵۳	۱/۶۸	۱۰۵	به دلیل آشنایی و علاقه به استادان این هنرستان، این رشته و هنرستان را انتخاب کردم.
۱/۷۰	۱/۶۸	۱۰۲	از طریق دوستان و آشنایان و تبلیغات با این رشته و هنرستان آشنا شدم و آنرا انتخاب کردم.
۱/۷۴	۱/۵۲	۱۰۵	چون در نزدیکی محل سکونت من دبیرستان و هنرستان دیگری برای ادامه تحصیل وجود نداشت.
۱/۷۷	۱/۵۰	۱۰۵	به دلیل شغل پدرم، من رشته کشاورزی را انتخاب کردم.
۱/۷۹	۱/۳۷	۱۰۴	چون تحصیل در این هنرستان رایگان است.
۱/۶۴	۱/۳۲	۱۰۶	چون این هنرستان دارای امکانات رفاهی خوبی مانند خوابگاه، سالن غذاخوری، سالن ورزشی، سرویس رفت و آمد و ... دارد.
۱/۶۵	۱/۲۶	۱۰۳	چون برادران، دوستان و هم‌محل‌هایم هم در این هنرستان درس می‌خوانند
۱/۸۱	۱/۲۶	۱۰۵	من به اصرار خانواده این هنرستان و رشته را انتخاب کردم.
۱/۷۴	۱/۲۵	۱۰۵	چون در منطقه روستایی متولد و بزرگ شده‌ام، رشته کشاورزی را انتخاب کردم.
۱/۷۹	۱/۱۱	۷۰	به دلیل نزدیکی هنرستان تا محل سکونت خانواده‌ام و راحتی رفت و آمد این هنرستان را برای تحصیل انتخاب کردم.
۱/۵۷	۱/۰۱	۱۰۶	چون برخی از دوستان و خویشاوندان، هنرستان کشاورزی را برای تحصیل انتخاب کرده بودند، من هم ترغیب شدم تا وارد هنرستان کشاورزی شوم.

* مقیاس: ۱: خیلی مخالف، ۵: خیلی موافق.

تحلیل عاملی انگیزه هنرجویان هنرستان‌های

کشاورزی

نتایج تحلیل عاملی اکتشافی انجام شده به منظور کاهش شمار متغیرهای مورد بررسی در زمینه انگیزه هنرجویان پایه دهم هنرستان های کشاورزی به عامل‌های کمتر و به عبارت دیگر دسته‌بندی متغیرها

درون عامل‌ها و همچنین تعیین سهم تاثیر هر یک از عامل‌ها در مجموعه انگیزه های شناسایی شده، نشان داد که انسجام درونی داده‌ها مناسب ($KMO=0/77$) بوده و آماره بارتلت نیز در سطح $0/01$ معنی دار است. با توجه به معیار کیسر^۱ شش عامل دارای مقدارهای ویژه بالاتر از یک استخراج شدند (جدول ۴).

جدول ۴- مقدار KMO، آزمون بارتلت و سطح معنی‌داری

مقدار KMO	ضریب بارتلت	سطح معنی‌داری
۰/۷۷	۲۴۷۲/۳۱	۰/۰۱

این عامل‌ها با توجه به ماهیت مؤلفه‌های مرتبط با انگیزه ورود به هنرستان های کشاورزی نام‌گذاری شده‌اند. عامل اول به نام "علاقه به حرفه کشاورزی" نامگذاری شد. این عامل به توجه به مقدار ویژه آن (۹/۴۸)، که از دیگر عامل‌ها بیشتر است، ۲۴/۳۲ درصد از کل واریانس متغیرها را تبیین کرده است. عامل دوم که با عنوان "کسب درآمد" نام‌گذاری شد، (با دارا بودن مقدار ویژه ۴/۱۰)، ۱۰/۵۱ درصد از واریانس مقدار ویژه را تبیین کرده است. عامل سوم با عنوان "ادامه حرفه

پدري" ۵/۹۶ درصد از واریانس مقدار ویژه را تبیین کرده است. عامل چهارم که با عنوان "برخورداي از امکانات موجود در هنرستان‌های کشاورزی" نامگذاری شد، ۵/۲۵ درصد از واریانس مقدار ویژه را تبیین کرده است. عامل پنجم با عنوان "تکامل شخصی و اجتماعی" ۴/۳۳ درصد از واریانس مقدار ویژه و در نهایت عامل ششم با عنوان "تاثیر خانواده، دوستان و مشاوران"، ۴/۱۹ درصد از واریانس مقدار ویژه را تبیین کرده است (نگاره ۱).

نگاره ۱- مؤلفه‌های انگیزه هنرجویان برای ورود به هنرستان‌های کشاورزی

همان‌طور که در جدول ۵ نیز مشاهده می‌شود، باقی‌مانده مربوط به دیگر عامل‌هایی است که پیش‌بینی شش عامل یادشده در مجموع ۵۴/۷۵ درصد از واریانس کل متغیرها را تبیین کرده و ۴۵/۲۵ درصد از واریانس

جدول ۵- عامل‌های استخراج شده زمینه‌های انگیزه هنرجویان همراه با مقدارهای ویژه، درصد واریانس و درصد واریانس تجمعی

شماره عامل	نام عامل	مقدار ویژه	درصد واریانس مقدار ویژه	درصد واریانس تجمعی
۱	علاقه به حرفه کشاورزی	۹/۴۸	۲۴/۳۲	۲۴/۳۲
۲	کسب درآمد	۴/۱۰	۱۰/۵۱	۳۴/۸۳
۳	ادامه حرفه پدری	۲/۳۳	۵/۹۶	۴۰/۸۰
۴	برخورداری از امکانات موجود در هنرستان‌ها	۲/۰۵	۵/۲۵	۴۶/۰۵
۵	تکامل شخصی و اجتماعی	۱/۶۷	۴/۳۳	۵۰/۳۸
۶	تاثیر خانواده، دوستان و مشاوران	۱/۶۳	۴/۱۹	۵۴/۵۷

پس از چرخش عاملی به روش وریماکس، زمینه‌های ورود به هنرستان‌های کشاورزی به شرح جدول ۶ انگیزه‌ی هنرجویان پایه دهم رشته‌های کشاورزی برای دسته‌بندی شدند.

جدول ۶- عامل‌ها و مؤلفه‌های مربوط به انگیزه‌های هنرجویان رشته‌های کشاورزی هنرستان‌ها به همراه بار عاملی

نام عامل	مؤلفه	بار عاملی
علاقه به حرفه کشاورزی	من به موضوع‌های کشاورزی علاقه دارم و هنرستان کشاورزی را برای تحصیل انتخاب کردم.	۰/۷۲۴
	چون انتخاب این رشته باعث افزایش دانش و مهارت فنی من در زمینه کشاورزی خواهد شد.	۰/۷۲۰
	چون به شغل کشاورزی علاقه دارم، هنرستان کشاورزی را انتخاب کردم.	۰/۶۲۳
	با الگو گرفتن از خانواده و دوستان شاغل در کشاورزی علاقمند شدم وارد هنرستان و رشته کشاورزی شوم.	۰/۵۵۸
	چون می‌خواهم پس از دیپلم کشاورزی وارد دانشگاه شوم و در رشته کشاورزی ادامه تحصیل دهم.	۰/۶۸۵
کسب درآمد	چون باور دارم انتخاب این رشته باعث افزایش درآمد من در شغل کشاورزی فعلی یا آینده‌ام خواهد شد.	۰/۸۴۹
	چون می‌دانستم که پس از گرفتن دیپلم امکان اشتغال در کشاورزی برای من وجود دارد، این رشته را انتخاب کردم.	۰/۶۷۲
	چون در هنرستان در کنار درس خواندن، امکان کار کشاورزی و کسب درآمد هم وجود دارد.	۰/۴۸۷

ادامه جدول ۶- عامل‌ها و مؤلفه‌های مربوط به انگیزه‌های هنرجویان رشته‌های کشاورزی هنرستان‌ها به همراه بار عاملی

نام عامل	مؤلفه	بار عاملی
ادامه حرفه پدری- خواستگاه کشاورزی	به دلیل شغل پدرم، من رشته کشاورزی را انتخاب کردم.	۰/۷۲۹
کسب درآمد	به دلیل داشتن زمین و امکانات کشاورزی این رشته را انتخاب کردم.	۰/۶۶۲
	به دلیل پیشینه و تجربه کار در زمینه کشاورزی وارد این رشته شدم.	۰/۵۷۹
	چون در منطقه روستایی متولد و بزرگ شده‌ام، رشته کشاورزی را انتخاب کردم.	۰/۶۲۱
	چون پس از گرفتن دیپلم کشاورزی خدمت سربازی راحت‌تر می‌شود و تسهیلات می‌گیرم.	۰/۵۱۰
	من تنها برای گرفتن مدرک دیپلم وارد این هنرستان شدم.	
	چون این هنرستان دارای امکانات رفاهی خوبی مانند خوابگاه، سالن غذاخوری، سالن ورزشی، سرویس رفت و آمد و ... دارد.	۰/۷۴۰
	چون امکان تحصیل در دبیرستان و دیگر رشته‌ها را نداشتم به ناچار وارد این رشته شدم.	۰/۷۴۶
	من تنها برای گرفتن مدرک دیپلم این هنرستان را انتخاب کردم و در آینده وارد حرفه‌هایی غیر از کشاورزی خواهم شد.	۰/۵۸۶
	تنها به دلیل جذابیت محیط و فضای این هنرستان وارد این رشته و هنرستان شدم.	۰/۵۹۲
	به دلیل نزدیکی هنرستان تا محل سکونت خانواده‌ام و راحتی رفت و آمد این هنرستان را برای تحصیل انتخاب کردم.	۰/۶۳۴
برخورداری از امکانات موجود در هنرستان‌ها	تنها با هدف ادامه تحصیل در دانشگاه وارد این رشته شدم.	۰/۷۳۱
	چون درس خواندن در این رشته برای من راحت است.	۰/۴۸۲
	چون تحصیل در هنرستان‌های کشاورزی رایگان است.	۰/۴۲۷
	چون در نزدیکی محل سکونت من دبیرستان و هنرستان دیگری برای ادامه تحصیل وجود نداشت.	۰/۵۰۸
	چون از این طریق می‌توانم در زندگی پیشرفت کنم.	۰/۶۲۹
	انتخاب این رشته باعث افزایش اعتماد به نفس من در جامعه و محل زندگی‌ام می‌شود.	۰/۷۰۱
	با هدف خدمت به جامعه و هم وطنانم وارد این رشته شدم.	۰/۴۳۸
تکامل شخصی و اجتماعی	برای کسب موقعیت اجتماعی مناسب در محل زندگی، رشته کشاورزی را انتخاب کردم.	۰/۵۰۵
	من به اصرار خانواده این هنرستان و رشته را انتخاب کردم.	۰/۶۶۲
	چون برادران، دوستان و هم‌محل‌هایم هم در این هنرستان درس می‌خوانند.	۰/۷۶۵
	با توصیه دوستان و خانواده این هنرستان و رشته کشاورزی را انتخاب کردم.	۰/۴۴۱
تاثیر خانواده، دوستان و مشاوران		

ادامه جدول ۶- عامل‌ها و مؤلفه‌های مربوط به انگیزه‌های هنرجویان رشته‌های کشاورزی هنرستان‌ها به همراه بار عاملی

بار عاملی	مؤلفه	نام عامل
۰/۵۲۱	در هنگام انتخاب رشته، با توصیه و مشورت دبیران دوره متوسطه اول این رشته را انتخاب کردم.	تاثیر خانواده، دوستان و مشاوران
۰/۴۰۴	چون برخی از دوستان و خویشاوندان، هنرستان کشاورزی را برای تحصیل انتخاب کرده بودند، من هم ترغیب شدم تا وارد هنرستان کشاورزی شوم.	
۰/۵۵۸	به دلیل آشنایی و علاقه به استادان این هنرستان، این رشته و هنرستان را انتخاب کردم.	
۰/۷۰۲	چون بنا بر برگه هدایت تحصیلی تنها می‌توانستم این هنرستان و رشته را انتخاب کنم.	

نتایج آزمون کروسکال والیس بین انگیزه و رشته تحصیلی هنرجویان نشان داد که بین میانگین سه عامل "علاقه به حرفه کشاورزی"، "کسب درآمد" و "تکامل شخصی و اجتماعی" و رشته تحصیلی پاسخگویان در سطح ۱ درصد تفاوت معنی‌داری وجود دارد و در آنها، میانگین رتبه‌ای هنرجویان رشته گیاهان دارویی نسبت به دیگر رشته‌ها بیشتر است (جدول ۷).

جدول ۷- نتایج آزمون تحلیل واریانس یک طرفه بین عامل‌های شناسایی شده مرتبط با انگیزه و رشته تحصیلی پاسخگویان

Sig	کای اسکوئر	میانگین	شمار	رشته تحصیلی	عامل‌ها
۰/۰۱۵	۴/۳۹	۲/۳۵	۱۳	پرورش دام	علاقه به حرفه کشاورزی
		۲/۴۲	۲۹	امور باغی	
		۳/۲۰	۵۲	تولید گیاهان دارویی	
۰/۰۰۳	۶/۱۱	۲/۱۹	۱۴	پرورش دام	کسب درآمد
		۲/۲۰	۳۴	امور باغی	
		۳/۱۰	۵۵	تولید گیاهان دارویی	
۰/۰۶۹	۰/۳۸	۱/۶۸	۱۴	پرورش دام	ادامه حرفه پدری
		۱/۶۴	۳۳	امور باغی	
		۱/۸۸	۵۵	تولید گیاهان دارویی	
۰/۰۵۲	۰/۶۵	۲/۰۶	۱۲	پرورش دام	برخورداری از امکانات موجود در هنرستان‌ها
		۱/۸۰	۲۸	امور باغی	
		۱/۹۱	۱۷	تولید گیاهان دارویی	
۰/۰۰۰	۸/۳۶	۱/۲۸	۱۲	پرورش دام	تکامل شخصی و اجتماعی
		۱/۷۱	۳۲	امور باغی	
		۲/۶۲	۵۴	تولید گیاهان دارویی	
۰/۰۴۶	۰/۷۸	۱/۷۴	۱۱	پرورش دام	تاثیر خانواده، دوستان و مشاوران
		۱/۴۰	۳۲	امور باغی	
		۱/۴۶	۱۸	تولید گیاهان دارویی	

نتایج آزمون کروسکال والیس بین انگیزه و محل تحصیل هنرجویان نشان داد که بین میانگین سه عامل "علاقه به حرفه کشاورزی"، "ادامه حرفه پدری" و "تکامل شخصی و اجتماعی" و شهر محل تحصیل پاسخگویان در سطح ۱ درصد تفاوت معنی داری وجود دارد (جدول ۸).

جدول ۸- نتایج آزمون تحلیل واریانس یک سویه بین عامل‌های شناسایی شده مرتبط با انگیزه و محل تحصیل پاسخگویان

عامل‌ها	محل تحصیل	شمار	میانگین	کای اسکوئر	Sig
علاقه به حرفه کشاورزی	دامغان	۲۶	۴۱/۵۴	۲/۰۳	۰/۳۶
	ورامین	۳۶	۴۸/۰۴		
	مشهد	۳۲	۵۱/۷۳		
کسب درآمد	دامغان	۳۰	۴۷/۶۵	۵/۷۱	۰/۰۶
	ورامین	۴۱	۴۷/۴		
	مشهد	۳۲	۶۲/۴۴		
ادامه حرفه پدری	دامغان	۲۹	۵۳/۲۲	۷/۰۴	۰/۰۳
	ورامین	۴۰	۴۲/۵۸		
	مشهد	۳۳	۶۰/۸۰		
برخورداری از امکانات موجود در هنرستان‌ها	دامغان	۲۴	۳۱/۷۳	۱/۱۲	۰/۲۹
	ورامین	۳۳	۲۷/۰۲		
	مشهد	۳۲	۳۰/۶۴		
تکامل شخصی و اجتماعی	دامغان	۲۶	۳۸/۳۳	۱۰/۴۴	۰/۰۰۵
	ورامین	۳۸	۴۶/۵۱		
	مشهد	۳۴	۶۱/۳۸		
تاثیر خانواده، دوستان و مشاوران	دامغان	۲۶	۳۱/۲۳	۰/۰۰۸	۰/۹۳
	ورامین	۳۵	۳۰/۸۳		
	مشهد	۳۳	۳۰/۵۲		

بحث و نتیجه‌گیری

شخصی و اجتماعی، تاثیر خانواده، دوستان و مشاوران و همچنین برخورداری از امکانات موجود در هنرستان‌ها نیز دیگر عامل‌های شناسایی شده در این زمینه بوده است. این یافته‌ها با نتایج تحقیقات مرادی و عمانی (۱۳۹۷)، تقی‌بیگی و خسروی‌پور (۱۳۹۹)، نعمتی و همکاران (۱۳۹۹)، زرگران و خوزانی (۱۴۰۰)، پلزم و کاتل (۲۰۱۷) و راسک و همکاران (۲۰۲۳) هم‌خوانی داشت که عامل‌هایی همچون نگرش به آینده شغلی و امید به احراز شغل پایدار، کیفیت و تجهیزات آموزشی، تجربه و علاقه

یافته‌های این پژوهش در زمینه انگیزه هنرجویان پایه دهم از تحصیل در هنرستان‌های کشاورزی گویای این است که ابعاد انگیزشی بسیاری بر انتخاب آنان در ورود به هنرستان‌های کشاورزی دخیل بوده است. "علاقه به حرفه کشاورزی" مهم‌ترین عاملی بوده است که بیشترین واریانس انگیزه هنرجویان از تحصیل در هنرستان‌های کشاورزی را تبیین کرده است. عامل‌هایی چون؛ کسب درآمد، ادامه شغل و حرفه پدری، تکامل

آموزان در این زمینه به یقین بر رفتار زیست‌محیطی آنان نیز تاثیرگذار خواهد بود. از آنجا که علاقه به حرفه کشاورزی، روستازاده بودن و رشد و پرورش در محیط روستایی و کشاورزی از مهم‌ترین انگیزنده‌های هنرجویان برای انتخاب رشته کشاورزی برای تحصیل در دوره متوسطه است، لذا تمرکز فعالیت برنامه-ریزان و سیاست‌گذاران بر نوجوانان روستایی و عشایری برای جذب در هنرستان‌های کشاورزی در اولویت خواهد بود. دارا بودن سابقه فعالیت کشاورزی توسط نوجوانان و پدران آنان عاملی برای جذب آنها به آموزش‌های متوسطه کشاورزی خواهد بود. زیرا دارا بودن پیشینه فعالیت کشاورزی و همچنین داشتن خاستگاه روستایی، باعث می‌شود فراگیر احساس تعلق بیشتری با حرفه و فعالیت کشاورزی داشته باشد و در نتیجه زمینه افزایش بهره‌وری عامل‌های تولید را فراهم خواهد کرد. افزون بر این حضور روستازادگان و دانش‌آموزان دارای پیشینه فعالیت کشاورزی در هنرستان‌ها می‌تواند منجر به تبادل بیشتر آموزه‌های کشاورزی عملی آنها با دیگر فراگیران شده و در نهایت اثربخشی بیشتر آموزش را در بر خود داشت. بنابراین پیشنهاد و تاکید می‌شود در سیاست‌های جذب دانش‌آموزان کشاورزی موضوع سهمیه روستازادگان مورد توجه بیشتری قرار گیرد.

پی‌نوشت

- 1- Yolal
- 2- Tucker
- 3- Rezakhani
- 4- Noohi
- 5- Robinson
- 6- Li
- 7- Pelzom and Katel
- 8- Rasak
- 9- Kaiser Criteria

به کار کشاورزی، حمایت‌های مالی و فنی، تعلق به روستا و روستازاده بودن و تاثیر والدین و مشاوره تحصیلی و شغلی را به عنوان مؤلفه‌های انگیزشی برای انتخاب رشته و هنرستان کشاورزی دانستند.

به نظر می‌رسد طی سال‌های اخیر در مقایسه با دهه‌های ۷۰ و ۸۰، دانش‌آموزان از روی علاقه به محیط روستا و حرفه کشاورزی، این رشته را انتخاب کرده و در آن ادامه تحصیل می‌دهند. این یافته نشان می‌دهد که قرار گرفتن در محیط و کشتزارهای کشاورزی تاثیر قابل توجهی بر افزایش انگیزه دانش‌آموزان نسبت به تحصیل و اشتغال در بخش کشاورزی خواهد داشت. این در حالی است که بیشتر ساکنان در منطقه‌های شهری ارتباط چندانی با محیط‌های روستایی و کشتزارها و گلخانه‌های تولیدی ندارند. بنابراین لازم است دگرگونی‌هایی نیز در نظام آموزش عمومی کشور در راستای آشنایی بیشتر دانش‌آموزان از مقطع ابتدایی تحصیل با حرفه کشاورزی صورت گیرد. با در نظر گرفتن این موضوع، پیشنهاد می‌شود بازدیدهای میدانی از عرصه‌های منابع طبیعی و محیط زیست، کشتزارها و گلخانه‌ها، و برگزاری برنامه‌ها و کارگاه‌های آموزشی و آشنایی با این گونه محیط‌ها و حرفه‌ها برای دانش‌آموزان در مقطع‌های ابتدایی تا دبیرستان برای معرفی این حرفه و آشنا کردن آنها با محیط‌های تولیدی و روستایی برگزار شود. در همین راستا توسعه آموزش‌های آزاد کشاورزی و حمایت از آنها به عنوان مثال در قالب اجرای مدرسه طبیعت، و مدرسه کشاورزی کودک در فرهنگ‌سازی و بهبود نگرش دانش‌آموزان نسبت به طبیعت و محیط‌های کشاورزی بسیار تاثیرگذار خواهد بود. چرا که کسب تجربه عینی و عملی در کنار آموزش علوم نظری بازده بهتر و اثربخش‌تری را به همراه خواهد داشت و دانش‌آموزان را در زمینه تصمیم‌گیری برای حرفه و هدف‌های آینده بهتر آماده می‌سازد. افزون بر این افزایش آگاهی دانش

منبع‌ها

- بخشی جهرمی، آ. و شهیدی زندی، ک. (۱۳۸۸). بررسی انگیزه تحصیل دانشجویان رشته های کشاورزی دانشگاه جامع علمی - کاربردی کرمان. علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران، ۵ (۲): ۸۹-۹۹.
- حبیب‌پور گنابی، ک. و صفری شالی، ر. (۱۳۸۸). راهنمای جامع کاربرد SPSS در تحقیقات پیمایشی. تهران: نشر لویه، متفکران.
- حیدرنژاد، ا.، مقدس فریمانی، ش. نیک فرجام، ح. (۱۴۰۲). طرح کشاورزان آینده ایران، نشر آموزش کشاورزی، چاپ سوم.
- خسروی پور، ب.، کیخواه، ش. (۱۳۹۲). آموزش کارآفرینی، رویکردی کارآمد در جهت اشتغال دانشجویان کشاورزی، ماهنامه اجتماعی، اقتصادی، علمی و فرهنگی کار و جامعه، شماره ۱۶۳: ۲۶-۳۹.
- رضایی، ر.، بادسار، م.، قاسمی، م. و فتحی، س. (۱۳۹۶). نقش میانجی عامل فردی و محیطی بر تمایل به اشتغال دانشجویان کشاورزی دانشگاه زنجان. مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران، دوره ۴۸-۲ (۳): ۵۵-۶۵.
- زرگران خوزانی، م.ر. (۱۴۰۰). عامل های مؤثر بر انگیزه دانش‌آموزان روستایی به ادامه تحصیل در رشته های فنی و حرفه-ای و کاردانش کشاورزی. فصلنامه علمی پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، شماره ۵۹: ۲۰۲-۱۸۶.
- سانتراک، ج. (۱۳۹۰). روانشناسی تربیتی. ترجمه مرتضی امیدیان. چاپ دوم. یزد: انتشارات دانشگاه یزد.
- علوانی، ن.، سواری، م. (۱۴۰۱). راهکارهای دستیابی به توسعه پایدار روستایی با در نظر گرفتن روابط شهری و روستایی در استان خوزستان، جغرافیا و روابط انسانی، ۵ (۱): ۱۷۶-۱۵۸.
- کلانتری، خ. (۱۳۸۲). پردازش و تحلیل داده ها در تحقیقات اجتماعی-اقتصادی. تهران: نشر شریف.
- لشکرآرا، ف.، جمعگی، م.، میردامادی، م. (۱۳۹۳). مقایسه دیدگاه هنرآموزان و هنرجویان هنرستان‌های کشاورزی آموزش و پرورش استان تهران نسبت به ضرورتها و چالش های به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات، پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، ۶: ۳۱-۴۵.
- محبوبی، م.، مقصودلو نژاد، س.، نصیری، ب. (۱۳۹۱). بررسی انگیزه های دانشجویان دانشجویان برای ورود به رشته های کشاورزی، چهارمین کنگره علوم ترویج و آموزش کشاورزی. کرج.
- مرادی، م.، عمانی، ا. (۱۳۹۷). شناسایی موانع و راهبردهای بهبود نظام آموزشی هنرستان‌های کشاورزی استان خوزستان، فصلنامه پژوهش های ترویج و آموزش کشاورزی، سال یازدهم، شماره ۴، پیاپی، ۴۴، ۲۰-۹.
- نجفی، ر.، مهدی، م. (۱۴۰۱). آسیب شناسی آموزش های فنی حرفه ای دوره دوم متوسطه (هنرستان‌های فنی حرفه ای و کاردانش) و ارائه راهکارهای اصلاحی، مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، شماره مسلسل ۱۸۸۰۷.
- نعمتی، ع.، افشارزاده، ن.، مقدس فریمانی، ش. و صادقی، غ. (۱۳۹۹). عامل هایی مؤثر بر انگیزه دانش آموزان روستایی کرمانشاه و روانسر برای ادامه تحصیل در هنرستان کشاورزی. فصلنامه پژوهش مدیریت آموزش کشاورزی، شماره ۵۲: ۱۹۶-۱۷۷.

Li, Y. (2015). Factors influencing Chinese agricultural students intentions towards larger dairy farm management jobs. *MSc. thesis of Management in Agribusiness*, Massey University, Manawatū, New Zealand. Retrieved at 10 June 2023 from: <http://hdl.handle.net/10179/7540>.

Noohi, S., Hosseini, M., Rokhsari zadeh, H., Saburi, A., Alishiri, GH. (2012). Progress motivation among baqiyatallah university of medical sciences students and its relationship with academic achievement. *Iranian Journal of Military Medicine*. 14(3):200-4.

Pelzom, T. and Katel, O. (2017). Youth Perception of Agriculture and potential for employment in the context of rural development in Bhutan. *Development, Environment and Foresight*, 3(2): 92-107.

Rasak, B., Asamu, F., Arisukwu, O., Iwelumor, O., Oyekola, I. and Oyeyipo, E. (2023). "Factors Influencing Career Choices in Agriculture-Related Fields Amongst Secondary School Students," 2023. *International Conference on Science, Engineering and Business for Sustainable Development Goals (SEB-SDG)*, Omu-Aran, Nigeria, 2023, pp. 1-9.

Rezakhani S. (2008). Surveying the internal and external motivation of academic achievement at the student of Rudhen University. *Journal of Modern Thoughts in Education*;2 (2): 85-160.

Robinson, J. S., Garton, B. L., & Terry, R. (2007). Identifying the employability Skills needed in the workplace according to supervisors of college of agriculture, food and natural resources graduates. *Journal of Southern Agricultural Education Research*, 57(1), 95-100.

Taghibaygi, M, and Khosravipour, B. (2020). Pathology of vocational agricultural training centers from the perspective of students, administrators and trainers. *Tech. Edu. J*. 14(3): 629 - 642, Summer.

Tucker, C.M., Zayco, R.A., Herman, K.C., Reinke, W.M., Trujillo, M., Carraway, K. (2002). Teacher and child variables as predictors of academic engagement among low-income African American children. *Psychology in the Schools.*, 39(4): 477-488.

Yolal, M., Rus, R.V., Cosma, S. and Gursoy, D. (2015). A Pilot Study on Spectators' Motivations and Their Socio-Economic Perceptions of a Film Festival. *Journal of Convention & Event Tourism*, 16(3), pp. 253-271.

The motivation of the students of agricultural colleges of the Ministry of Jihad and Agriculture to enter the second period of high school

Shahram Moghaddas Farimani¹, Maryam Mahmoodi², Nozar Monfared³

1- Associate Professor, Institute of Agricultural Education and Extension, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Tehran, Iran,

2- Assistant Professor, Seed and Plant Improvement Institute, Agricultural Research, Education and Extension Organization (AREEO), Karaj, Iran,

3- Professor, Agricultural and Natural Resources Research and Education Center in Bushehr, Bushehr, Iran

Abstract

In many countries of the world, including Iran, agricultural schools are considered centers for training skilled human resources. Considering the significant decrease in the ratio of agricultural students to the total number of high school students in the past decade in Iran, therefore, the main purpose of this research was to investigate the motivating factors of students entering agricultural schools in the 2021-2022 academic year. This research is applied in terms of purpose, and descriptive-correlational in terms of research type. The tool of data collection was a researcher-made questionnaire, Its reliability was obtained by calculating the ordinal reliability coefficient ($\Theta = 0.83$). The face and content validity of the questionnaire were estimated by the educational experts and managers of the Agriculture and Natural Resources Research and Education Centers. The statistical population of this study was all the students studying in the agricultural schools of Tehran, Khorasan Razavi, and Semnan provinces (N=106), which were investigated by census method. The results of the exploratory factor analysis on the motivation of students to study in agricultural colleges, these motivations are divided into six factors: "Interest in agricultural career", "Earning income", "Continuation of father's profession", "Using the facilities available in colleges". agriculture", "personal and social development", and "influence of family, friends, and advisors". The factors explained 54.75% of the total variance of the variables. Paying attention to skill training such as internships and practical units of courses and conducting field visits to familiarize students with agricultural jobs and paying attention to attracting agricultural students through the attraction of villagers were among the suggestions of this research.

Index Terms: Agricultural schools, Student, Motivation, Post-secondary

Corresponding author: Shahram Moghaddas Farimani

Email: shmfarimani@yahoo.com

Received: 2023/08/30

Accepted: 2024/03/19